

Az idő törése, mint a történelem vége, vagyis a kereszthalállal egybeeső bűneset, illetve a bűnesettől elválaszthatatlan kereszthalál

Pál szinte a teljes érthetlenség különösségével fogalmaz, amikor a 1Thess 4:14-ben így szól:

„Mert ha hisszük, hogy Jézus meghalt és feltámadott, azonképpen az Isten is előhozza azokat, akik elaludtak, a Jézus által Ő vele együtt.”

Ő vele együtt! Ő vele együtt meghalni és ő vele együtt feltámadni, vagy ő vele együtt megjelenni a feltámadáskor az Ő dicsőségében. A beszéd szabályai szerint vonatkozhat mindháromra, vagy csak a legutolsóra. Karl Löwith feltesz egy nagyon lényeges kérdést, tudni illik azt, hogy mi történik *„ha bizonyos pillanatokban az emberi cselekedetek és történések összefonódnak az emberfölötti jelekkel?”* Löwith válasza erre az, hogy *„kör zárul be, melyben egy történet kezdete és vége egymást (feltételezi és) magyarázza.”*¹ Mivel pedig ebben nyilvánvalóvá válik az esemény kiindulópontja és befejező eszkatológikus végpontja láthatóvá lesz annak telosza (Eredete: görög, télosz = cél, végcél) is (Löwith, Karl 1994. o. 44).

Szemléltetésképpen vegyük a vízzel való keresztséget, amiben az alámerülés, illetve a vízzel való leöntés az emberfölöttire utaló látható jel, jelképes emberi cselekedet! A keresztségem tehát noha nem a Jézus naptárilag és napórilag beállt halálával egy időben történik, mégis mindennél valóságosabban a Krisztus halálába való belekeresztelkedést, a vele együtt történő megfeszítetést jelenti, vagyis azt, hogy aki megkereszteltetik, bizony a Krisztus halálából részesül, az Ő kereszthalála által hal meg együtt Krisztussal. De mivel a keresztség nemcsak a Krisztus halálából való részesülés kiábrázolása, hanem a feltámadásából való részesülés kiábrázolása is, ugyanaz a belemerülés a Krisztus feltámadásából való részesülést is megjeleníti, megtörtétté és valóságossá teszi. A látható érezhető jel utal tehát egy olyan történelmi időhöz, naphoz, órához rögzíthető eseményre, ami egyfelől Jézus jeruzsálemi színhelyű halálával és feltámadásával megtörtént és bennünket is hatása alá vont, illetve reánk és személyünkre vonatkoztatva, főleg az utóbbi az Úr megjelenésekor fog megtörténni és teljességre jutni. A keresztség tehát a váltság megtörténni két nagy eseményével kapcsol, illetve szó, vagy fon össze térben és időben, teszi a mi időnké úgy a Jézus halálát, mint az Ő dicsőséges feltámadását; összekapcsolatunk a váltság idő feletti idejével!

A kérdés már csak az, hogy ez az összefonódás és egybekapcsolódás pusztán a tudás szintjén, vagy teljes emberi, testi-lelki, szellemi, múltbéli, jelenlegi és eljövendő lényegünk szerint is megtörténni, ez a Krisztussal való titokzatos egybeszerkesztetésünk? Én ez utóbbi mellett foglalom állást, bár fogalmam sincs, hogy miként lehetséges ez a minden értelmet felülmúló igazság. Ahogyan azt sem tudom felfogni, hogy miként lehetséges az, hogy örökkévaló Uram hangját és Igéjét halottként hallgatva hallom meg és az Ő szava eme meghallásával általmegyek Ő vele együtt a halálból az életbe. Állapotot váltok, akár kapcsolódik hozzá hatalmas érzelmi aktivitás, akár olyan észrevétlen ez, mint a földben kicsírázó mag, csirabontási pillanata.

J. Burckhardt szerint *„ha egy radikális válság történelmünk kontinuitását valóban szétrobbantaná, az a történelem végét jelentené.”*² Természetesen ez frontálisan helyezkedik szembe Collingwood állításával (i.m. 94., 168., 281. o.), hogy *„a történelemfilozófiának a jelennel kell végződnie, és az eszkatológiát, mint idegen elemet ki kell küszöbölnie, minthogy*

¹ Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. o. 45.

²Lásd Vladimir G. Simkhovitch: Approaches to History, Political Science Quarterly, XLIV, és XLV. (1929 és 1930) és R.E. Fitch: Crisis and Continuity in History, Review of Religion, VIII. köt. (1944 márc.). A hivatkozás a Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. o. 61. található.

csakis, ami megállapítható, az történt meg. >>Amikor történészek azt állítják, hogy előre meghatározhatják a jövőt, biztosra vehetjük, hogy valami nincs rendben a történelemtől vallott alapfelfogásukkal.<< ”³ „Burckhardt ragaszkodik ahhoz, hogy a történelem észszerűsége tudásunk számára hozzáférhetetlen, minthogy az örök bölcsesség céljaiba nem vagyunk beavatva. (...) A történelem filozófiája, akárcsak a teológiája, a kezdet kezdetével és a végső célokkal foglalkozik, a profán történész pedig egyikkel sem törődik. Egyedül a történelem örök középpontja hozzáférhető a számára: a szenvedő, törekvő és cselekvő ember úgy, ahogy van, ahogy mindig is volt, és mindig is lesz.”⁴

Léon Bloy szerint viszont a „történelem struktúrával és értelemmel bíró voltának igazolhatósága előfeltételezi, hogy >> *L holocauste préalable du Libre Arbitre, tel, du moins, que la raison moderne peut le consevoir (A modern ész legalább észrevehetné a Szabad Akarat holokaustját előzetesét, vagy A Szabad Akarat korábbi holokaustja, legalábbis amilyenek a modern ész is belátja) – vagyis mint minden szükségszerűségtől eloldozott önkényt, aminek folytán a modern értelem képtelen felfogni, hogyan vihet végbe valaki szabadon egy szükségszerű tettet. Textes choisies, ed Bégiun (Freiburg, 1943) 71. o. skk.*”⁵

Mondanom sem kell, hogy az oly nagy becsben tartott Szabad Akarat mindenkor holocaustja a megfeszített Krisztus, a botránykő, akit a modern értelem képtelen felfogni! Hogy pedig Burckhardtot idézzem „minthogy csakis, ami megállapítható, az történt meg”, a Krisztus keresztre feszítés általi váltságahalála megtörtént, ahogy az is, hogy Isten a Fia feltámasztásával pecsételte meg azt, hogy a régi elmúlt, de ugyanakkor a Fiában, Jézus Krisztusban újjá is lett minden.

Az Isten örök végzésében és bölcsességében elrejtett és elrendelt világteremtői és ebből következően szükségszerű tett mögött az emberi „szabad akaratnak” egy szükségszerűen bináris döntése, választása rejtőzik. Ez a választás határozza meg a teljes emberiség történelmét, kezdettől a végig. Egyik választás az élet valóságára épülő bizalom boldog döntése az örök élet, az élet fája, vagyis Krisztus mellett, a másik pedig az élet valóságát tagadó hitetlenség gyűlölettel teljes lázadása és a halál választása, a jó és gonosz tudásának fája, az Antikrisztus melletti döntés. Mindkettő történelmet formáló szellemi valóság. Ki a halált választotta, a holocaustot választotta, amit lehetetlen túlélnie és a kárhozat halálával pusztul el benne és általa. Viszont a Krisztus választását ugyanúgy lehetetlen túlélni. Ezt az igazságot tanítja nekünk a szent keresztség, amiről előbb szóltam!

Az írások szerinti és a Jézus halálból való feltámadását jelentő „*harmadnap*” kétezer évvel ezelőtt húsvét vasárnapjára esett és vele feltartóztathatatlanul elkezdődött a mi Krisztus feltámadását másoló feltámadásunk, ahol a másolás nem pusztán a feltámadásra vonatkozik, hanem sokkal inkább a teljes folyamatra, ami a romolhatatlan magból való születésünkkel kezdődik és a feltámadás gyümölcsének beérésével, és annak nagy learatásával végződik. Tudjuk, hogy az Úr tanítványai, a Jézus életének, szenvedésének, halálának és feltámadásnak tanúi erre a „harmadnap” utáni időre várták az ország, vagyis az Isten örök uralmának a helyreállítását. Meg is kérdezték a menybevitelére váró feltámadott Jézustól:

- Uram, avagy nem ez időben állítod-e helyre az országot Izraelnek? Mire Ő ezt válaszolta:
- Nem a ti dolgotok tudni az időket vagy alkalmakat, melyeket az Atya a maga hatalmába helyeztetett. Hanem vesztek erőt, minekutána a Szent Lélek eljő reátok: és lesztek

³ Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. Jegyzetek: o. 283.

⁴ Burckhardt In Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. o. 60.

⁵ Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. Jegyzetek: o. 284.

nekem tanúim úgy Jeruzsálemben, mint az egész Júdeában és Samariában és a földnek mind végső határáig. Apcs 1:6-8.

A tanítványok tehát a nagy helyreállítás, illetve a messiási örök uralom ideje felől faggatják Krisztust. Egyfelől mi romlott el, mi zökkent ki a helyéből, hogy azt magának a Messiásnak kell helyre állítania? Másfelől „senki nem faggatóznék a történelem értelme felől, ha az már magukból a történeti eseményekből nyilvánvaló volna. Másrészt értelem-nélküli is csak egy végső értelmet keresve tűnhet a történelem. Csalódások csak akkor érhetnek, ha vártunk valamit. Az azonban, hogy egyáltalán a történelem egészének értelmére és értelmetlenségére kérdezzünk, maga is már történelmileg meghatározott: zsidó és keresztyén gondolatok szülték e mérték nélküli kérdést. Komolyan a történelem végső értelmére kérdezni – ez túllép minden tudhatón, és elállítja lélegzetünket; légüres térbe lök bennünket, melyet csak a remény és hit töltheti ki.”⁶ „A történelmi történések (...) csak akkor értelmesek, ha egy, a tényleges eseményeken túlmutató cél-okra utalnak, s mert a történelem időbeli mozgás, a cél-ok egy eljövendő cél kell legyen. Sem egyedi történések, sem történések sora nem értelmes vagy céllal bíró önmagában. Az értelmük az időbeli beteljesedésen múlik. (... A végső cél időbeli dimenziója így egyfajta eszkatológiai jövő, a jövő pedig számunkra csak a várakozásban és reményben van jelen (Lásd Augustinus: Vallomások XI. k.).”⁷

Tudjuk, hogy Máté horrorfilmekhez illő dolgokat helyezett el erre, vagyis a feltámadás első zsengejének a váltságból részesült szent nép előtt való megjelenésének az időszakra, amikor a Jézus halála beállta eseményeiről többek közt így számol be:

„És íme a templom kárpitja fölétől aljáig ketté hasadt; és a föld megindult, és a kősziklák megrepedeztek; És a sírok megnyílnak, és sok elhunyt szentnek teste föltámad. És kijövén a sírokból, a Jézus föltámadása után bementek a szent városba, és sokaknak megjelenének. Máté 27:51-53.

Mi tehát ez az ész veszejtő borzalom? Egyfelől, az írások szerint a feltámadás első zsengejének a bemutatása! Jobb hiány pedig és másfelől úgy fogalmaznék, hogy az időkontinuum kizökkenése és összetörése, ami a világunkban úgy jelenik meg, hogy a gonosz az Isten Fia Jézus megölésével diadalt vett a velünk láttatott idő és történelem felett. Ez azonban az önmotogató gonosz saját szubjektív valóság interpretálása, de Szentlélekisten kinyilatkoztatása szerint nem ez a valóság! Igaz, hogy olybá tűnik, hogy a gonosz a Jézus megölésének fő művével azóta is időt és teret orozz el magának, de eme lopott idő és tér felett sem ő a teljhatalmú Úr, hanem Jézus Krisztus, akinek adatott minden hatalom mennyen és földön. Mikor tehát Máté azt mondja, hogy a szentek feltámadása a Krisztus harmadnapi feltámadásával együtt megvalósuló esemény, akkor nekünk ezt úgy kell értenünk, ahogyan erről később Pál is tanít⁸, hogy közbeiktatjuk a kereszthalállal egybeeső bűneset, illetve a bűnesettől elválaszthatatlan kereszthalál tényét, az kizökkent, összetört és mondhatni a vissza,

⁶ Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. o. 42.

⁷ Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. o. 44.

⁸ Ámde Krisztus feltámadott a halottak közül, zsengejük lőn azoknak, kik elaludtak. Miután ugyanis ember által van a halál, szintén ember által van a halottak feltámadása is. Mert amiképpen Ádamban mindnyájan meghalnak, azonképpen a Krisztusban is mindnyájan megeleveníttetnek. Mindenki pedig a maga rendje szerint. Első zsenge a Krisztus; azután akik a Krisztuséi, az ő eljövetelekor. Aztán a vég, mikor átadja az országot az Istennek és Atyának; amikor eltöröl minden birodalmat és minden hatalmat és erőt. Mert addig kell neki uralkodnia, mígnem ellenségeit mind lábai alá veti. Mint utolsó ellenség töröltetik el a halál. Mert mindent az ő lábai alá vetett. Mikor pedig azt mondja, hogy minden alája van vetve, nyilvánvaló, hogy azon kívül, aki neki mindent alávetett. Mikor pedig minden alája vettetett, akkor maga a Fiú is alávetettik annak, aki neki mindent alávetett, hogy az Isten legyen minden mindenben. 1Kor 15:20-28.

vagy a folyamatosan az összegöngyölés (Vö.: Ézs 38:12; Zsid 1:10-12; Jel 20:11-15) alatt álló időt.

J. Burckhardt gondolata, miszerint, ha egy radikális válság történelmünk kontinuitását szétrobbantaná, az a történelem végét jelentené, egyáltalán nem XX. századi új gondolat, hisz Máté evangélista már pontosan így értelmezte az előtte szóló prófétákat, kik közül Jóel prófétára úgy hivatkozik, hogy az általa megjövendőlt kozmikus eseményeket a Jézus kereszthalál általi kínszenvedéseivel kapcsolta össze. Ez viszont csak egyet jelenthet, hogy tudni illik a megfeszített Krisztus kereszthalála az a bizonyos krízis, ami valóban a történelem vége, s így a tér-idő is. Másfelől, mint egy messziről látható obelisz, a véget ért történelemre utal a keresztyénség Krisztussal kezdődő új időszámítása is. Az egyház kétezer éve deklarálja, vallja, hogy Krisztusban a régi elmúlt és benne újjá lett minden, a világ viszont ebből semmit sem lát, sőt mindenestől fogva és folytonosan a véget ért történelem romjai alá temetik, reménytelenül megöletve és kárhozottul holtan.

Meg van írva: „Mert hat nap alatt teremtette az ÚR az eget és a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megnyugodott. Azért megáldotta és megszentelte az ÚR a nyugalom napját.”²Mózes 20: 11. Istennek az általunk mulandóságként érzékelt teremtése hat nap alatt történt, az elmúlhatatlanságé viszont három nap alatt, s mivel egyik teremtés feltételezi a másikat, van legalább egy közös metszéspontjuk, a nap, amikor az Úr megnyugodott minden cselekedetétől! A másik közös metszéspont maga a kezdet, amikor Isten a mennyet, a láthatatlanokat, és a földet, a láthatókat teremtette. A harmadik metszéspont a vég, de mivel Krisztus a kezdet és a vég (Ján 1:1-3; Kol 1:18; Jel 1:8; 3:14; 21:6; 22:13), így a vég egyben az új elmúlhatatlan kezdet is. A teremtés Biblia által megnevezett hat napjában tehát el van rejtve az új teremtés három napja is! A megtestesülés, mint apokalipszis a teremtés egészére is igaz. „Isten összes szavának, az Ő teljes Igéjének, a kinyilatkoztatásnak a középpontja a megtestesülésben való apokalipszis, vagyis az egyszerre felfedő és eltakaró kinyilatkoztatás. Igen, ez az oka annak, hogy nekünk is hasonló test adatott. (...) Ezért test-lelkünknek még ez állati berendezése és a földi sátor-ház⁹ (pihenő ház) volta is, egy prófécia!”¹⁰ A testben történő kinyilatkoztatás az összes isteni szó/beszéd középpontja, igen ez az oka annak, hogy ugyanazt adják nekünk is. (...) Így még ez az állati létesítmény is, *a földi sátor házunk*,¹¹ a saját átlelkesített test-lelkünk, inkarnált lét voltunk egy prófécia,” - mondja J. G. Hamann.

A testet öltés maga tehát apokalipszis, Hamann szerint pedig már a teremtés is az. A kezdettel léte kapott teremtésnek van apokaliptikus olvasata és így eszkatológikus megnyilvánulása is.

⁹ Mert tudjuk, hogy ha e mi földi sátorházunk elbomol, épületünk van Istentől, nem kézzel csinált, örökké való házunk a mennyben. 2Kor 5:1.

¹⁰ „Die Offenbarung im Fleisch ist der Mittelpunkt des ganzen göttlichen Wortes, ja die Ursache, warum man uns selbiges gegeben ist. (...) So ist selbst die Einrichtung und tierische Haushaltung unser Leibes eine Prophezeung.”¹⁰

„The revelation in the flesh is the center of all the divine word, yes the reason why the same is given to us. (...) Thus, even the animal facility and housekeeping our body is a prophecy. ”

„Apocalipsa în ântrupare este centrul cuvântului divin, de aceasta este motivul pentru care același trup ne este dat. (...) Astfel facilitățile, chiar și amenajamentul animălesc al corpului nostru, este o profeție.”

¹¹ A német „*Haushaltung*” kifejezést a bibliai sátor ház képével adom vissza. A „*Haushaltung*” háztartást jelentő szó egy főnév és egy ige páros egese. A főnév a „*Haus*”, vagyis ház, az ige pedig a „*halt*”, vagyis a megáll, megállít, megállás jelentésekkel bír, de van főnévi jelentése is: a pihenő, mint hely. A ház, mint pihenő a mi időnkben a nyaralót jelenti, ami a bibliai kép üzenetét nem adja vissza, sőt torzíja. Helyette sokkal beszédesebb a sátor-ház. Ez a Páltól (2Kor 5:1) kölcsönzött fogalom Károlyi által vert gyökeret a mi magyar Bibliánkban. A sátor a negyven éves pusztai vándorlás ideje alatt volt Isten népének az oltalmat és pihenést adó helye. Minden alkotóelemében magán hordozta a mulandóságot, az ideiglenességet és a változás, a mozgás, vándorlás kényszerét, szükségszerűségét.

A teremtéssel nem csak előállt egy teljes világ, hanem ugyanakkor a takarásába is került egy már előtte is létező világ.¹² A teljes képhez hozzátartozik, hogy mostani világunk hamis¹³ árnyéka¹⁴ ama mennyeinek és örökkévalónak. Az apokalipszis tehát, a megtestesült testhez kötött kinyilatkoztatás, mely ugyanakkor eltakarás is, ahogy a Szentlélek már a zsoltáros által is megmondta: „*Közli igéit Jákobbal, törvényeit s végzéseit Izraellel. Nem tesz így egyetlen néppel sem; végzéseit sem tudatja velük (...).*” (Zsolt 147: 19-20) Mit nem tudat az Isten az Ő nem népével? A nem nép minek nincs a tudatába? Mit képtelen felfogni, meglátni és megismerni? Mi marad rejtve előle? Ő, aki az Ige középpontjában van. Az Isten népének viszont a saját testében lepleződik le Ő, aki magára öltötte a testünket, és egy testté teremtett bennünket önmagával. A közölt ige tehát testben közölt élet és valóság, Lélek és igazság.

Pusztán a szem látásához rögzített csillagvizsgáló és az univerzumot kutató gépjeink ezt az igazságot nem mutathatják meg!¹⁵

Az idő tehát, amit most élünk, illetve tapasztalunk meg a változás az állandóságban és állandóság a változások pillanatnyiségében emberi illékony valósága. Burckhard történelemről való *Elmélkedéseinek* egyetlen felismerhető alapelve „a történelem tovaáramlásában való egyfajta állandóság, nevezetesen a történelem kontinuitása.”¹⁶ Karl Löwith szerint *a történelem értelméről megfogalmazott gondolatok története az egykor az örökkévalóra emelt tekintetnek a pillanatnyiség fogságába horgadásáról, s a pillanatnyi hatalmának történelmi legitimitásáról szól. Az Ewigkeit (örökkévalóság) perspektívájából a Zeitlichkeit (ideiglenesség) kilátástalanságába süllyedésről.*¹⁷ A számunkra illékony időnek erre az összekuszálódottnak tűnő fonatába a teremtő Atya Isten akarata és hívása helyez bele, hogy erről a fonatáról¹⁸ úgyszintén egyedül az Úristen válasszon le bennünket, s a reménységünk az, hogy Ő akkor örök életre elkészített teremtményeként helyez bele a romolhatatlan állandóság isteni örökkévalóságába.

A kérdés most már csak az, hogy az idő eme fonatáról való leválasztásunk a biológiai testünk elmúlásával esik egyidőbe, vagy egy hosszabb folyamat, melynek pusztán a tényleges megszűntét jelenti a meghalásunk? Másképpen feltéve ugyanezt a kérdést azt kérdezem, hogy Isten mikor kapcsol össze bennünket az idő feletti időnkkel, s mikor választ le a mulandóságra szánt időnkéről? Szerintem a fogantatásunk pillanatban kapcsol össze mindkettővel, mellyel elkezdődik egy olyan életnek nevezett folyamat, amelynek végére egyre kevesebb szállal kötötünk a földi mulandósághoz míg ugyanakkor egyre több szállal kötődünk a nekünk készített mennyei örök élethez.

¹² Akkor ezt mondja a király a jobb keze felől állóknak: Jertek, én Atyámnak áldottai, örököljétek ez országot, amely számotokra készítettett a világ megalapítása óta. Máté 25:34.

¹³ Ha azért a hamis mammonon hívek nem voltak, ki bízna reátok az igazit? Luk 16:11

¹⁴ Senki azért titeket meg ne ítéljen evésért, vagy ivásért, avagy ünnep, vagy újhold, vagy szombat dolgában: Melyek [csak] árnyékai a következő dolgoknak, de a valóság a Krisztusé. Kol 2:16-17.

¹⁵ Vö.: Faust Gyula: Nebukadnecar király és szolgái: Hananja, Misael és Azarja adventje. 2020. advent II. prédikáció: Lábjegyzetek.

¹⁶ Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. o. 60.

¹⁷ Miklós Tamás In Karl Löwith Világtörténelem és üdvtörténet, Atlantisz Budapest 1996. o. 19, hivatkozással Karl Löwith: Von Hegel bis Nietzsche (Europa Verlag, Zürich-New York, 1941. 235-315. o.

¹⁸ „Napjaim gyorsabbak a takács vetélőjénél, és remény nélkül tűnnek el.” Jób 7: 6; „Napjaim gyorsabbak a kengyelfutónál: elszaladnak, nem látnak semmi jót.” Jób 9: 25; „[Por]sátorom lerontatik, és elmegy tőlem, mint a pásztor hajléka! Összehajtam, mint a takács, életemet; hiszen levágtott a fonalról engem; reggeltől estig végzesz velem!” Ézs 38:12.